

Crna Gora
Ministarstvo odbrane

BESPLATAN
PRIMJERAK

PARTNER

Mjesečnik o evroatlantskim integracijama, odbrani i vojsci

Broj 28 jul/avgust 2010. godine

ISSN 1800-7759

9771800775009

AMBASADOR MUR:

**CRNA GORA - USPIJEŠAN I
KREDIBILAN PARTNER SAD**

SPO - OSNOV ZA REFORMU SISTEMA ODBRANE

Crna Gora
Ministarstvo odbrane

Vojska
Crne Gore

Nova snaga - Vojska Crne Gore

SADRŽAJ

INTERVJU SA AMBASADOROM SAD U CRNOJ GORI RODERIKOM MUROM - CRNA GORA USPJEŠAN I KREDIBILAN PARTNER SAD	4
<i>Vidak Latković</i>	
VOJNA SARADNJA CRNE GORE I HRVATSKE ZA PRIMJER	7
<i>G. Bojić</i>	
KOMENTAR: NATO BEZ PUŠKE	8
<i>Ilija Despotović</i>	
VOJNA TEHNIKA: PUŠKA VISOKE PRECIZNOSTI - PSG 1	10
<i>kapetan Ivica Simonović</i>	
SPO - OSNOV ZA REFORMU SISTEMA ODBRANE	11
<i>Gligor R. Bojić</i>	
ODLIČNE MAĐARSKJE OCJENE	13
<i>G. Bojić</i>	
ZAJEDNIČKIM SNAGAMA U NATO	14
<i>S. Žiga</i>	
POVOD: VJEŽBA „MEDCEUR 2010“ U SEPTEMBRU	15
CRNOGORSKI PREDSTAVNICI NA ALIANTE TAKMIČENJU	17
REGIONALNOM SARADNJOM DO SIGURNOG NEBA	18
<i>I. Radoman</i>	
DIREKCIJA ZA ZAŠTITU TAJNIH PODATAKA: BEZBJEDNOST PODATAKA NA RAČUNARU	19
DNEVNIK: SARADNJA U INTERNACIONALNOM OKRUŽENJU	20
ODSJEK ZA KONTROLU NAORUŽANJA VERIFIKACIONI CENTAR CRNE GORE	21
SUSRET PORODICA PRIPADNIKA VCG KOJI SU ANGAŽOVANI U ISAF MISIJI	22
DNEVNIK VOJNOG POSMATRAČA	23
<i>kapetan Branko Đurđić</i>	
STAV: NATO I TRANSFORMACIJE... (I)	24
<i>I. Jovetić</i>	
FELJTON: GENERALŠTAB STARE CRNOGORSKE VOJSKE	26
<i>I. Despotović</i>	

IMPRESSUM

Partner - mjesečnik o evroatlantskim integracijama, odbrani i Vojsci

Jul/avgust 2010. godine **BRJ: 28**

IZDAVAČ: Ministarstvo odbrane Crne Gore

ZA IZDAVAČA: mr Boro Vučinić

UREĐIVAČKI ODBOR: Draško Jovanović, Olivera Đukanović, Vidak Latković, Ilija Despotović i Krsto Perović

REDAKCIJA: puk Čedo Marinović, Irena Radoman, Zorica Minevski, Petar Koprivica i Gligor R. Bojić

TEHNIČKI UREDNIK: Miodrag Kankaraš

FOTO: Ivan Petrović i arhiva Ministarstva odbrane

KONTAKT: Portparol

TEL/FAX: +382 20 241 375

E-MAIL: pr@mod.co.me

WEB: www.odbrana.gov.me

ADRESA: Jovana Tomaševića 29

ŠTAMPA: Pobjeda, Podgorica

TIRAŽ: 5.000

Dobar primjer civilno-vojne saradnje

Ministri odbrane i zdravlja Boro Vučinić i Miodrag Radunović, ambasador SAD u Crnoj Gori Roderik Mur i gradonačelnik Kolašina Mileta Bulatović svečano su otvorili radove na izgradnji Urgentnog centra u Kolašinu, a planirano je i renoviranje domova zdravlja u Kolašinu i Mojkovcu u okviru programa humanitarne pomoći Komande američkih vojnih snaga u Evropi (EUCOM). Urgentni centar gradiće trideset pripadnika inženjerijskog bataljona Mornarice SAD, a tokom izgradnje američki vojnici boraviće u kasarni Vojske Crne Gore „Breza“ u Kolašinu.

Projekat humanitarne pomoći EUCOM u Kolašinu dio je medicinske vojne vježbe NATO „MEDCEUR 2010“.

Ministar odbrane Boro Vučinić naglasio je da je značajno to što je Crna Gora domaćin vježbe „MEDCEUR 2010“ čiji je cilj unapređenje medicinskih spo-

sobnosti na terenu zemalja učesnica.

„Ovo će biti dobra prilika da se pokaže još jednom značaj civilno-vojne saradnje, sa ciljem stvaranja boljih uslova za život građana Kolašina i Mojkovca, a u ovom slučaju boljih uslova za pružanje zdravstvene zaštite“, kazao je ministar Vučinić.

„Oružane snage dvije nacije izvešće dva projekta u cilju proširenja kapaciteta za brigu o bolesnima i povrijeđenima na sjeveru Crne Gore. Zahvaljujući američkom Ministarstvu odbrane, ovi mornari će biti na raspolaganju naredna četiri mjeseca, a EUCOM je obezbijedio blizu 400.000 dolara za radove“, istakao je ambasador Mur.

Vježba „MEDCEUR 2010“ održaće se od 8. do 22. septembra u kasarni „Milošan Šaranović“ u Danilogradu, a okupiće više od 400 učesnika iz deset zemalja.

I.R.

Roderik Mur, ambasador Sjedinjenih Američkih Država u Crnoj Gori

Crna Gora uspješan i kredibilan partner SAD

Crna Gora je napravila ogroman napredak prema članstvu u NATO i smatramo je veoma ozbiljnim kandidatom. Nastavi li Crna Gora da napreduje trenutnom dinamikom, i ako ovdje bude postojala jasna podrška za priključenje Alijansi, zaista se nadam, i očekujem, da će Crna Gora postati saveznik Sjedinjenih Država u bližoj budućnosti, kaže u razgovoru za „Partner“ odlazeći američki ambasador nakon tri godine mandata u našoj zemlji. Kako dodaje, kroz učešće u ISAF-u, Crna Gora i njeni građani pokazuju posvećenost globalnim vrijednostima - mira i demokratije.

Za početak razgovora, recite nam kakvi su utisci na kraju Vašeg mandata u Crnoj Gori? Koliko je naša zemlja napredovala u brojnim reformama i ka dostizanju svojih strateških spoljopolitičkih ciljeva?

Duboko sam, naravno, ponosan zbog napretka koji su naše dvije zemlje ostvarile tokom prethodnih godina u izgradnji odnosa koji su snažniji, dublji i širi nego ikada ranije u historiji. Takođe, već sam ispunjen nostalgijom zbog skorog odlaska, mog i moje supruge, iz ove prelijepo zemlje koju oboje mnogo volimo. Ljubaznost i gostoprimstvo građana Crne Gore zaista su me ganuli i to osjećanje će ostati u meni zauvijek.

Kada govorimo o pozitivnom razvoju, nema sumnje da je ova zemlja učinila ogroman napredak u nekoliko proteklih godina. Da pomenem usvajanje Ustava, višestruke korake na putu ka EU... Na putu ka NATO-u bilo je takođe značajnog progressa, uključujući pristupanje Akcionom planu za članstvo (MAP) i slanje trupa u ISAF misiju u Avganistanu koju predvodi NATO. Impresioniran sam što je Crna Gora razvila bliske veze sa susjedima, kao što je to i naglašeno u nedavnim posjetama predsjednika Hrvatske i Srbije. Vaš napredak u toj oblasti nesumnjivo će olakšati progres na planu evroatlantskih integracija.

SAD su označene kao strateški partner Crnoj Gori u oblasti odbrane. Kako ste zadovoljni ostvarenom odbrambenom i vojnom saradnjom sa našom zemljom? Gdje

je ona najviše napredovala, a gdje postoji prostor za njeno buduće jačanje?

Obje naše zemlje treba da budu zadovoljne postignutim nivoom bilateralne saradnje u oblasti odbrane i bezbjednosti, koja predstavlja jedan od najuspješnijih sektora našeg rastućeg partnerstva sa Crnom Gorom. Slanjem trupa u ISAF i druge misije vidimo takođe da Crna Gora ima volje i kapaciteta da doprinese međunarodnoj bezbjednosti i šire od Balkana što je, naravno, veoma mnogo u interesu Sjedinjenih Država i naših partnera. Takođe smo impresionirani strateškom vizijom Crne Gore u želji da gradi bliže odnose sa NATO i traži eventualno članstvo u Alijansi. Naravno, mi želimo da Crna Gora uspije u postizanju svog cilja jer vjerujemo da će to donijeti brojne koristi vašoj zemlji i cijelom regionu.

Sektor odbrane, međutim, nije jedina oblast snažne saradnje u okviru našeg partnerstva. Sjedinjene Države takođe obezbjeđuju značajnu podršku u drugim oblastima, uključujući ekonomski razvoj sjevera zemlje i jačanje kapaciteta policije i pravosuđa. Ova pomoć je povezana sa našim radom u sektoru odbrane zato što postizanje NATO članstva nije samo pitanje povećanja vojne spremnosti i interoperabilnosti. Posebno u oblasti vladavine prava, NATO kao alijansa, i države članice željeće da vide stalan napredak.

Za vrijeme Vašeg mandata, naša zemlja je uputila i prvi kontigent u misiju ISAF. Kako SAD gledaju na naše učešće i doprinos toj misiji? Kakvo će biti buduće očekivanja Vaše zemlje i Alijanse kada je riječ o našem učešću u toj misiji?

Mi visoko cijenimo doprinos Crne Gore misiji u Avganistanu. Mislim da građani Crne Gore takođe treba da budu veoma, veoma ponosni na svoje vojnike koji služe u ovako važnoj misiji. Ovi mladi muškarci i žene su dobrovoljci koji su preuzeli potencijalno opasan zadatak kako bi bili dio plemenitih međunarodnih napora. Po svim mjerilima, oni obavljaju odličan posao. Kroz vaše učešće u ISAF-u Crna Gora i njeni građani pokazuju posvećenost globalnim vrijednostima - miru i demokratiji i svoju namjeru da budu dio šire bezbjednosne porodice.

Nedavno je smijenjen komandant ISAF misije general Mekkrystal, a situacija u vezi sa tim događajem bila je u fokusu pažnje

međunarodne javnosti. Možete li, kao američki ambasador, prokomentirati pomenutu situaciju i da li očekujete da će promjenom glavnokomandujućeg međunarodnih snaga u Avganistanu doći do promjene vojne i političke strategije za tu zemlju?

Predsjednik Obama je jasno saopštio da naša strategija u Avganistanu ostaje nepromijenjena i radimo naporno da tamo stvorimo uslove za trajnu stabilnost. Ne bi trebalo da bude sumnje oko izazova sa kojim se suočavamo u Avganistanu, ali isto tako ne treba da bude sumnje oko naše posvećenosti. Nećemo dopustiti da Avganistan ponovo

koje su im toliko važne. Kako budete napredovali podrška koju ćete dobijati od tih institucija i njihovih država članica će se takođe povećavati jer one žele da vi uspijete. Član pet NATO-a je obaveza najvišeg reda i priprema da se pridružite Alijansi je zahtjevan proces. To nije ni lak, ni proces koji se može ostvariti preko noći. To je obaveza koja će zahtijevati kontinuirani napor narednih godina.

Da li je, prema Vašem mišljenju, realna procjena zapadnih lidera da će Crna Gora biti prva naredna članica NATO? Ako jeste, kada bi mogli očekivati poziv za članstvo u toj organizaciji?

postane siguran dom terorista koji žele da unište avganistansku bezbjednost iznutra i izvode napade na nevine muškarce, žene i djecu u Sjedinjenim Državama i širom svijeta.

Crna Gora odlučno napreduje ka članstvu u NATO. Pripremamo prvi ANP i očekujemo početak njegove implementacije na jesen. Šta dobijanje MAP-a znači Crnoj Gori? Nove obaveze, podršku, budući podsticaj?

Mislim da znači sve te stvari. Kao što sam rekao ranije, što se budete više približavali NATO-u i EU, kontrola i očekivanja tih institucija će se intenzivirati. To je dobra stvar jer to znači da vas vaši partneri smatraju kredibilnim budućim članom tih organizacija

Crna Gora je napravila ogroman napredak prema članstvu u NATO i smatramo je veoma ozbiljnim kandidatom. Crna Gora je tek nedavno, prošlog decembra, pristupila Akcionom planu za članstvo (MAP) i sve države koje su se priključile Alijansi prethodnih godina provele su po nekoliko godina u MAP-u. To znači da bi bilo teško predvidjeti tačan datum priključenja Crne Gore NATO-u. I, naravno, prijem u članstvo podrazumijeva jednoglasan pristanak svih 28 članica Alijanse od kojih Sjedinjene Države imaju samo jedan glas. Međutim, nastavi li Crna Gora da napreduje trenutnom dinamikom, i ako ovdje bude postojala jasna podrška za priključenje Alijansi, zaista se nadam, i očekujem, da će Crna Gora postati saveznik

Sjedinjenih Država u bližoj budućnosti.

Koliko su Ministarstvo odbrane i crnogorska Vojska napredovali u reformi sistema odbrane? Da li u tome mogu očekivati nastavak američke podrške i na koji način?

Naša saradnja sa Ministarstvom odbrane je odlična i intenzivna i očekujem da će tako da bude i u budućnosti. Očekujem da će ovo partnerstvo nastaviti da se razvija i proširuje i da će to biti u korist bezbjednosti naših država. Nadamo se da ćemo našu pomoć u ovoj oblasti značajno povećati kako bismo bolje podržali proces integracija i reformi koji je u toku. Smatram da je Ministarstvo odbrane svjesno izazova i znaju da mogu da računaju na našu kontinuiranu podršku.

druži Alijansi ako u toj državi ne postoji značajna javna podrška članstvu.

Zadovoljan sam što se odvija živa javna debata o NATO-u. Ovo je važno pitanje za vašu državu i takva debata će pomoći da se objasne prednosti i obaveze članstva vašim građanima. Takođe je važno, naravno, da oni koji su NATO skeptici mogu da iznesu stavove i dobiju odgovore na svoja pitanja.

Moja vlada je jasno izrazila naše mišljenje da bi članstvo u NATO-u bilo pozitivna stvar za Crnu Goru, cijeli region i Sjedinjene Države. I ja zaista vjerujem da su te prednosti jasne i da će Crnogorci doći na kraju do istog zaključka do kojeg su došli Hrvati, Slovenci, Albanci, Bugari, Mađari i mnogi drugi po-

naprijed i počne da gradi bolju budućnost.

Ali ja takođe razumijem kako je teško ovo pitanje za one koji su izgubili bliske osobe u tragičnim incidentima koji se prečesto dogode onda kada je oružana sila jedini način da se zaustavi zlo kakvo je etničko čišćenje. Sreo sam se, na primjer, sa rođacima onih koji su izgubili članove svojih porodica u Murinu i, mada znam da nikada nećemo gledati na događaje iz 1999. iz iste perspektive, smatram da oni imaju pravo da se njihovo mišljenje čuje.

Koji će Vam događaj ostati posebno važan kada je riječ o sistemu odbrane?

Smatram da je dobijanje statusa MAP za Crnu Goru značajan iskorak u transformaciji zemlje i da će svi uključeni u taj proces, kada mnogo godina od ovog trenutka budu gledali unazad, pamtiti taj događaj zbog njegove važnosti. Ubeđivanje 28 saveznika da je Crna Gora ozbiljan kandidat za članstvo znači da buduća bezbjednost i stabilnost Crne Gore može biti osigurana ako ona nastavi sadašnjim putem. Postoji sada jasna vizija o tome kako Crna Gora može ostvariti dugoročnu stabilnost i smatram da se stalnom posvećenošću taj cilj može ostvariti.

MAP je takođe važan jer je omogućio Crnoj Gori da zauzme zapaženiju poziciju na svjetskoj sceni. Sada kada ste u MAP-u postojeće snažnija kontrola od većeg broja stranih posmatrača i ja vjerujem da je to zdrava stvar. Druge zemlje su prošle proces tranzicije koji Crna Gora sada prolazi i donijele su teške odluke kako bi svojim građanima obezbijedile trajni mir i stabilnost u saradnji sa NATO i njenim članicama. Vjerujem da Crna Gora može biti takođe uspješna u ovom procesu.

I za kraj, koja bi bila Vaša poruka crnogorskim vojnicima?

Dok gledam crnogorsku zastavu kako se vjori u štabu ISAF misije zajedno sa zastavom moje zemlje mislim se vraćam skoro stotinu godina unazad u vrijeme jedne ranije borbe kada su narodi Sjedinjenih Država i Crne Gore udružili oružje u promociji mira. Crnogorskim vojnicima koji služe u ISAF misiji, onima koji se trenutno pripremaju da idu na neku buduću rotaciju i svim članovima crnogorskih vojnih snaga mogu reći da se mnogo radujem danu kada ćete vi i muškarci i žene Vojske SAD postati saveznici u NATO-u.

mr Vidak Latković

Kako gledate na podijeljenu podršku javnosti NATO integraciji? Koji je najbolji način da se građanima objasne prednosti članstva? Kako objasniti NATO intervenciju iz 1999. godine?

Zaista je važno da postoji jaka podrška javnosti za članstvo u Alijansi. Crna Gora koja bi ušla u NATO nevoljno, bez podrške svojih građana, mogla bi u nekoj mnogo važnoj situaciji za Alijansu da bude nepouzdan saveznik. Dobra vijest je da imate još nekoliko godina da nastavite javnu debatu o NATO-u. Ne postoji uslov da država počne proces pristupa sa nekom jasnom podrškom javnosti, ali će ta podrška biti potrebna kada Crna Gora stigne na prag članstva. Teško je zamisliti da NATO pozove neku zemlju da se pri-

sljednjih godina. Ali, konačno, na Crnoj Gori je da odluči da li će ili neće tražiti članstvo u Alijansi.

Dodao bih i to da znam da će događaji iz 1999. zauvijek uticati na mišljenje mnogih građana Crne Gore o NATO-u. To je teško breme i ja, ljudski, razumijem emocije u to uključene. U objašnjenju onoga šta se dogodilo i zašto je NATO bio primoran da vojno interveniše - kad je riječ o istoriji - treba da budemo jasni. Odluku da intervenišu donijelo je 19 demokratskih zemalja s ciljem da zaustave brutalnost Miloševićevog režima na Kosovu. To je bila teška, ali u krajnjem neizbježna odluka. I ta odluka je poslužila svrsi. Intervencija je zaustavila strahote, omogućila da se stotine hiljada ljudi vrate kući i otvorila mogućnost da cijeli region gleda

Vojna saradnja Crne Gore i Hrvatske za primjer

Crna Gora i Hrvatska planiraju proširenje vojne saradnje. O tome su u Podgorici, prilikom posjete delegacije Ministarstva obrane Hrvatske našoj zemlji, razgovarali ministri obrane dviju zemalja Branko Vukelić i Boro Vučinić. Postoji obostrani interes za saradnju u oblasti mornarice, vazduhoplovstva, kao i po pitanjima školovanja oficira i vojne industrije. Hrvatska i Crna Gora bi uskoro mogle formirati zajednički tim koji bi učestvovao u misiji ISAF u Avganistanu, najavili su ministri obrane. Na sastanku je bilo riječi i o iskustvima susjedne zemlje u pristupanju

publike Hrvatske i VCG.

Ministar Vučinić zahvalio je hrvatskom kolegi na podršci i konkretnim savjetima oko ulaska Crne Gore u NATO, istakavši da Hrvatska svojim iskustvima može značajno pomoći Crnoj Gori u dostizanju tog spoljnopoličkog cilja. „Želimo da iskoristimo sve ono što su dobra iskustva Hrvatske iz procesa priključenja NATO-u i da ih primijenimo kod nas, kako bi imali što manje suvišnih poteza u daljim reformama ka putu ka punopravnom članstvu u Alijansi”, istakao je Vučinić.

Gore, gdje im je predstavljen Centar za obuku pilota helikoptera, uniforme, naoružanje i oprema VCG. Ministar Vukelić i njegovi saradnici susreli su se i sa

NATO-u i učešću u međunarodnim mirovnim misijama.

„Članstvo u NATO je bitno ne samo za stabilnost i sigurnost Crne Gore i Hrvatske, već i za ostale države u regionu. Zato je naša podrška Crnoj Gori na tom putu potpuna”, kazao je hrvatski ministar. Vukelić je istakao da će dvije zemlje ispitati i mogućnost saradnje na području vojne i nenamjenske industrije u opremanju i modernizaciji Odbrambenih snaga Re-

Na konferenciji za novinare oba ministra su izrazila zadovoljstvo dosadašnjom saradnjom Hrvatske i Crne Gore istakavši da su od 2007. godine, kada su ministarstva potpisala Memorandum o saradnji, oni išli samo uzlaznom putanjom. Danas su ti odnosi primjer najbolje vojne saradnje u regionu, ocijenio je Vučinić.

U sklopu posjete Crnoj Gori delegacija Ministarstva obrane Hrvatske posjetila je i Vazduhoplovnu bazu Vojske Crne

pripadnicima VCG koji će biti upućeni u mirovnu misiju NATO-a ISAF u Avganistanu u sklopu drugog kontingenta.

Hrvatsku delegaciju je, u svojoj rezidenciji u vili "Gorica", ugostio i crnogorski predsjednik Filip Vujanović.

G.B.

NATO bez puške

Kad se neko izjašnjava u prilog ili protiv članstva Crne Gore u NATO-u, uvjerljivost njegovog stava i argumentacije, nema sumnje, dobrim dijelom, ili presudno, zavisi od realnog profesionalnog i životnog konteksta iz koga pristalica ili protivnik grade svoju poziciju prema tom važnom društvenom, pa i civilizacijskom pitanju. Evo dva primjera koji će to najbolje potvrditi, dva stava koji se međusobno, takoreći, potpuno isključuju. Pomoćnik ministra za unutrašnje poslove, zadužen za sektor vanrednih prilika, Zoran Begović je nedavno na seminaru u Kolašinu, posvećenom NATO integraciji, jezikom svoga realnog profesionalnog iskustva, sa uvjerenjem profesionalca, tako da kažemo, ogrezlog u

naše momke (i Elviru Cvrk) iz te zemlje.

Begović je učesnicima pomenutog seminara, uglavnom, novinarima, tako ubjedljivo pričao o vanrednim situacijama, posebno, o zemljotresima, o opasnostima od toga, o nevoljama potencijalno pogođenog stanovništva, o realnim (ne) nemogućnostima bilo koje zemlje, ma kako bila velika i ekonomski moćna, da se sama snađe u takvim nesrećama, da čovjek, dok ga slušaš, pomisli da bi imao rješenje i za "naftni Černobilj" u Meksičkom zalivu.

Podsjetivši na realne procjene da Crna Gora nije na pitomom dijelu Zemljine kugle, da su sasvim mogući, recimo, zemljotresi, Begović je, čini se, ubjedljivo

praksi, činjenicama iz surove životne stvarnosti koje nije pošteđena nijedna zemlja, gotovo zapavio - svakako, obavezno, nužno je da se Crna Gora priključi NATO-u.

Bivši crnogorski ministar inostranih poslova, koordinator političkog pokreta "Forum 2010", Branko Lukovac, pak, poslao je crnogorskoj javnosti maltene zastrašujuće poruke - da je učešće Crne Gore u ISAF misiji u Avganistanu "potpuno pogrešna" odluka, štaviše, "nesrećna" i "veoma rizična" i da treba što prije vratiti

"dokazao" da se mi sami ne možemo nositi sa takvim opasnostima. "Ne postoji zemlja u svijetu koja sama može da odgovori na izazove, kakav je bio zemljotres u Crnoj Gori 1979. godine", tvrdi Begović. Pošto je profesionalno detaljno opisao šta se u takvim situacijama dešava, šta sve treba raditi, Begović je, reklo bi se, bez patetike, poručio: "NATO treba da se desi što prije, već danas". Prema riječima Begovića, nema života, zapravo, nema sigurnosti života, nema bezbjednosti, dok se ne vežemo za neke velike bezbjedno-

sne sisteme. Ima Begović u vidu i terorizam i druge bezbjednosne izazove, ali se on strogo ograničava na "vanredne situacije", na svoj "resor". I, naravno, na osnovu poznavanja prilika u tom domenu, kaže da "NATO ne treba gledati samo kroz pušku". On ima i sasvim realne podatke o procentu rušenja zgrada i drugih objekata na pojedinim područjima Crne Gore, ako bi se dogodio jak zemljotres. "I zato kažem - NATO danas, niko ne bi smio da kaže ne".

A Lukovac, iz dioptrije političara, po svemu sudeći, opozicione usmjerenosti, na tribini "Foruma 2010", iznio je veoma jake ocjene i uputio ultimativna upozorenja - da se crnogorska vojna jedinica što prije povuče iz Avganistana. Jer, to je "potpuno pogrešna" i "odluka visokog rizika" za pripadnike naše Vojske, nego i za Crnu Goru. I ne samo to, nego, kako je Lukovac objasnio, Crna Gora je, učešćem u međunarodnoj mirovnoj misiji u Avganistanu, "zaglibila" u "zločine prema nevinom civilnom stanovništvu".

Prije svega, od iskusnog diplomate bi se očekivala mnogo mirnija retorika, mnogo suptilnija analiza savremenih međunarodnih prilika, pa, svakako, i same pozicije NATO-a, njegove uloge i, konkretno, misije koju predvodi u Avganistanu. Lukovac je, takođe, poznat kao čovjek "meke riječi", a u ovom slučaju, reklo bi se, podigao je ton i više nego što je i sam spreman da "podnese".

Nepotrebno je, bilo bi i pretenciozno, Lukovcu objašnjavati smisao odluke Skupštine Crne Gore o upućivanju pripadnika Vojske Crne Gore u mirovne misije. Takođe, da mirovna misija, osobito u zemlji kakav je Avganistan, nosi velike rizike.

Lukovac je, u prvom redu, jedan od prvih pokretača ideje o nezavisnoj Crnoj Gori, i on, upravo zbog takvog političkog stava, dobro zna šta za "mladu" suverenu državu, Crnu Goru, znači participacija u svjetskim poslovima, a mirovne misije su, nema sumnje, među najvažnijim. Crna Gora je, može se reći, veoma brzo, pokazala da je spremna da uz benefite članstva u raznim svjetskim i međunarodnim organizacijama i asocijacijama, da i sopstveni doprinos, srazmjerno svojim potencijalima, naporima svijeta da se iznese sa nevoljama koje mu prijete. Nije li se suverenost Crne Gore potvrdila upravo time, a ne samo formalnim učlanjenjem u UN i druge organizacije.

Kad je riječ o riziku za naše vojnike, nema, valjda, nikoga u Crnoj Gori ko, na ovaj ili onaj način, ne strepi za njihovu bezbjednost i život. Svakako, vijesti iz Avganistana sada su slušanije, ne samo u porodicama naših vojnika, nego u svim crnogorskim domovima. Kad čujemo da su stradali učesnici ISAF misije, prva je pomisao - u kom dijelu Avganistana. I svakom od nas lakne kad čuje da to nije na sjeveru zemlje, gdje se nalazi naša vojna jedinica. Ali, garancija njihove bezbjednosti je ne samo činjenica da je to mirniji dio te zemlje, nego, prije svega, dobra obučenost Crnogoraca. Oni su to već potvrdili na licu mjesta. Lukovac poziva da se hitno vrate, ali da li zaboravlja da su pripadnici naše mirovne misije dobrovoljno prihvatili odlazak u Avganistan. Njihovo eventualno "povlačenje", stoga, ne bi moglo da bude stvar samo države, već i njihova.

A možda je najneobičnija, najamanje očekivana, da ne kažemo, problematična, ocjena Lukovca da se iz avganistanske operacije "nastoje izvući i velike, zapadne, zemlje i saveznici SAD". Crna Gora, učešćem u ISAF misiji, kako je Lukovac objasnio, "dijeli odgovornost za nebrojeno mnogo zločina prema nevinom civilnom stanovništvu Avganistana, što se, u ime borbe protiv terorizma dešavaju u toj zemlji". Zatim je Lukovac poručio da bi "tu nepotrebnu i nesrećnu misiju trebalo

što prije okončati". Kako Lukovcu, sa nesumnjivim diplomatskim iskustvom i manirima, prigovoriti zbog ocjene o "nebrojenim zločinima" prema stanovništvu u Avganistanu? Upućeni, baš neki diplomati, kažu da se za takvu ocjenu može i sudski odgovarati. Optužene su, na taj način, sve zemlje koje učestvuju u mirovnoj misiji u Avganistanu, naravno, prije njih svi oni koji u toj zemlji svoj život izlažu rizicima, u nastojanju da povrate mir, da se stane na put terorizmu talibana koji i samoubilačkim bombaštvom ubijaju sopstveni narod.

Teško je, takođe, a ne primijetiti i to da se Lukovac tek sada "izjasnio" o potencijalnom članstvu Crne Gore u NATO-u. Rasprava o toj temi traje evo već nekoliko godina. A Lukovac nije od onih koji bi morao da čeka "priliku" da iznese sopstveni stav. Nije morao da se priključi "Forumu 2010" da bi saopštio pomenute ocjene o mirovnoj misiji.

Lukovac, ipak, ni sam, izgleda, nije protiv članstva Crne Gore u NATO-u, mada on kaže "ako nas već nužda pripadanja odbrambenom bezbjednosnom kišobranu vodi ka članstvu u NATO, onda se građanima koji bi na referendumu o tome trebalo da odluče, morala ponuditi objektivna informacija i o negativnim stranama članstva".

Koja "nužda"? Kontekst u kome Lukovac o tome govori, kao da asocira na "nuždu" koja dolazi spolja, na pritisak, na nečiju volju izvan Crne Gore da Crna Gora bude u NATO-u. Lukovac, kao diplomata, kao dokazani suverenista, sasvim dobro zna gdje je Crna Gora, u kakvom regionu, sa kojim je potencijalima, sa kakvim je izazovima potencijalno suočena. Zna, naravno, prije svega, to da njena bezbjednost kao države, njena suverenost, nijesu u potpunosti garantovane činjenicom da je Crna Gora formalnom odlukom, referendumom, postala nezavisna država i da je članica Ujedinjenih nacija i drugih organizacija. Lukovca, svakako, ne treba ubjeđivati u to, a on ne zaslužuje bilo koju vrstu "podučavanja".

Ilija Despotović

Puška visoke preciznosti -

PSG 1

Evropa nije vidjela prvi put terorizam 1972. godine, za vrijeme Olimpijade u Minhenu, već desetak godina ranije, u Francuskoj, kada su nacionalisti pokušali atentat na generala De Gola, zbog olakog prihvatanja nezavisnosti Alžira. Isti nijesu uspjeli u tome ali, palestinski teroristi jesu - od svoje akcije u Minhenu su

Koh je pokrenula razvoj snajperske puške. Puška G3 iz njihovih radionica je bila standardna puška u naoružanju Bundesvera, ali tokom oslobađanja talaca, nije dorasla zadatku, pa su stručnjaci firme odlučili da projektuju oružje, koje će biti namijenjeno snajperskim potrebama. S novom puškom, počeo je i razvoj optike,

stekli reputaciju i skrenuli pažnju svijeta na svoj problem. No, mnogo više su im u tome pomogli njemački političari, odbivši pomoć ponuđenu od Izraela, u vidu slanja elitne protivterorističke jedinice 269. Pogrešne odluke njemačkih političara, Bruna Merka i Hansa Dietriha Genšera, kao i Manfreda Šrajbera, načelnika minhenske policije, zauvijek su promijenile budućnost specijalnih policijskih jedinica i palete njihovog naoružanja. Nakon incidenta, policijski oficir Urluh Vegner je osnovao specijalnu antiterorističku jedinicu GSG 9 (Grenzschutzgruppe 9- Granična Grupa 9).

Uporedo s nastankom GSG 9, firma Hekler/

jer je G3 tokom incidenta nije imala, što je još jedan u nizu propusta koji su doveli do gubljenja ljudskih života.

Puška visoke preciznosti (Präzisionsschützengewehr) PSG 1, jednostavan je i efikasan naziv. Stručnjaci Hekler/Koha su se potrudili da naprave remek-djelo i u tome su uspjeli. Rađena na osnovu G3, ovo je poluautomatska snajperska puška, kalibra 7,62x51mm NATO, slobodno-plutaјуće cijevi, sposobna da sa razdaljine od 600m „upakuje“ pet pogodaka u krug prečnika 11cm! Poligonalna cijev omogućuje mnogo duži radni vijek, pa ni sa ispaljenih 20.000 hitaca ne gubi na preciznosti. Okidanje je me-

kano i kreće se od 0,9 do 1,5kg. Proizvođač ističe da i pad sa visine od 2m ne može prouzrokovati iznenadno okidanje, pa čak i ako puška padne na kundak, koji je uzgred rečeno podesiv i po visini i po dužini, što umnogome olakšava dejstvo. Optiku izrađuje firma Hensoldt uvećanja 6x42, a 2006. godine pojavila se verzija PSG1A1, sa Schmidt&Bender 3-12x50 optikom, namijenjena američkom tržištu. Kompletan sistem obarače može da se izvadi iz pištoljskog rukohvata i podesi onako kako to odgovara strijelcu. Okviri koje koristi su od pet ili dvadeset metaka.

Mana, iz vojnog ugla, a za policiju zanemarljivo, jeste da nakon opaljenja, čaura odskoči oko 10m, čime se otkriva položaj strijelca. Postoji i vojna verzija, MSG90, ali je navedena mana i kod ovog modela prisutna. MSG90 je lakša i kraća u odnosu na PSG1, na njoj se može montirati prigušivač pucnja i pored optike 10x42(efikasna do 1000m), ima i mehaničke nišane. Zanimljivo da vojna verzija koristi Viverovu umjesto Pikatinijevе šine, koja je inače standard u NATO-u. Za čuđenje, jer Viverova šina ima uža rebra i nema mogućnost primanja mnogih uređaja koji su inače namijenjeni montiranju na Pikatinijevu šinu.

Podatak da puška ima mogućnost elevacije Hensoldt optike samo do 600m (imajući u vidu da je zrno 7,62x51mm NATO efikasno i na daljinama od 1000m), govori da je ipak namijenjena policiji. Elem, iako je efikasnost PSG1 do 600m, ekstrapolacijom se može utvrditi da prečnik površine rasturanja od pet pogodaka na 1000m iznosi...24cm! Istakao bih da siluetu glave predstavlja meta od 30cm. Zbog toga i ne čudi omiljena izreka snajperista „uzalud bježiš, samo ćeš umrijeti umoran.“

kapetan Ivica Simonović

SPO - osnov za reformu sistema odbrane

Strategijski pregled odbrane Crne Gore definiše ciljeve, koncept, sistem i resurse odbrane, čiji je nosilac Vojska Crne Gore. Ministarstvo odbrane, od osnivanja, posvećeno je stvaranju svih neophodnih uslova za ispunjavanje ustavne uloge crnogorske Vojske. Pomoćnik ministra Draško Jovanović za Partner govori o najvažnijim smjernicama iskazanim u ovom dokumentu.

Da li ovaj dokument otvara vrata bržim reformama sistema odbrane?

Strategijski pregled odbrane Crne Gore predstavlja polazni programski dokument kojim se definiše planiranje odbrane, efikasno upravljanje resursima odbrane, transparentnost poslova odbrane i izgradnja pretpostavki za demokratsku i civilnu kontrolu, profesionalizaciju i efikasnost Vojske u izvršavanju dodijeljenih misija i zadataka.

Strategijski pregled odbrane polazi od strateškog opredjeljenja Crne Gore, odnosno pridruživanja EU i učlanjenja u NATO.

On je osnov za dalju reformu sistema odbrane i prilagođavanje budućem članstvu u NATO i EU. Opredjeljenje Crne Gore je da će svoje bezbjednosne ciljeve najefikasnije i najracionalnije dostići pristupanjem sistemima kolektivne odbrane i kooperativne bezbjednosti NATO i EU. Smjernice iskazane u ovom dokumentu

biće ugrađene u razvojne planske dokumente, koji obezbjeđuju nastavak reforme. Takođe, redovno su vršene konsultacije sa NATO ekspertima i sa Ministarstvom odbrane Norveške koje je pružalo pomoć u izradi SPO, koji će i u narednom periodu biti naš partner u izradi Dugoročnog plana razvoja.

Koji su dugoročni ciljevi definisani u Strategijskom pregledu odbrane?

Crna Gora je počela izradu Strategijskog pregleda odbrane (SPO) sredinom 2008.

godine, na osnovu preporuka NATO i partnerskih zemalja, u cilju nastavka planske reforme sistema odbrane. Stratezijskim pregledom su definisani ciljevi za period od 2010-2020. Glavni efekti koji se žele postići su realizacija pune interoperabilnosti snaga deklariranih za NATO, postepeno dostizanje projektovane sposobnosti Vojske, završetak planiranih organizacionih promjena i ostvarenje stabilnog finansiranja Vojske.

Kako je realizovana izrada SPO?

U skladu sa metodologijom izrade, SPO je podijeljen u tri faze. Prva je izrada Političkog okvira i Pretpostavki za odbrambeno planiranje, zatim slijedi procjena potrebne strukture Vojske Crne Gore, njene sposobnosti, opreme i podrške, i na kraju izrada i usvajanje finalnog dokumenta. Ovaj dokument predstavlja sažetak - rezultat svih sprovedenih aktivnosti u sve tri faze izrade i daje projekciju razvoja sposobnosti snaga za period od 5 godina i viziju za period od 10 godina.

U čemu se ogleda značaj ovog dokumenta?

Proces SPO predstavlja važan korak u budućem unapređivanju upravljanja odbranom, odbrambenim integracijama, planiranju resursa, modernizaciji snaga i poboljšanju i/ili nadogradnji sposobnosti. Tokom izrade SPO sprovedene su brojne analize i procjene, na osnovu kojih su definisani konkretni predlozi za unapređenje ukupnog stanja.

Ko je učestvovao u izradi SPO?

U procesu izrade SPO učestvovali su ključne državne institucije nadležne za sistem odbrane i na tom nivou je postignut konsenzus oko nastavka reforme Vojske. Imajući u vidu kompleksnost izrade prvog SPO, pored Ministarstva

odbrane, angažovano je više organa državne uprave i drugih institucija, što je doprinijelo kvalitetu izrade i iznalaženju optimalnih rješenja. Od samog početka javnost je bila redovno obavještavana o toku procesa izrade SPO.

S obzirom da je Crna Gora dio regiona koji je u prethodne dvije decenije bio zahvaćen dinamičnim promjenama, koji su bezbjednosni izazovi posebno izraženi?

Crna Gora smatra da se stabilizacija regiona može najefikasnije unaprijediti integracijom svih zemalja zapadnog Balkana u NATO i EU. Izazovi, rizici i prijetnje po nacionalnu bezbjednost nisu vezani za upotrebu vojne sile. Na bezbjednost Crne Gore mogu negativno uticati prvenstveno asimetrične prijetnje. Efikasna priprema odgovora na moguće rizike i prijetnje po bezbjednost, zahtijeva integrisan sistem bezbjednosti, koji uključuje sve odbrambene potencijale države. Odbrambeni prioriteti Crne Gore predstavljaju najvažnije reformske aktivnosti Ministarstva odbrane i Vojske.

Da li su u skladu sa izazovima, rizicima i prijetnjama definisane i misije i zadaci Vojske Crne Gore na nacionalnom i međunarodnom planu, kao i snage i nosioci za realizaciju pojedinih misija?

Apsolutno jesu. U skladu sa ostvarenim progresom na putu evropskih i evroatlantskih integracija, raspoloživim resursima i projektovanim tempom dostizanja potrebnog stepena interoperabilnosti, Vojska je definisala prioritete za razvoj sposobnosti. Na osnovu definisanih misija i zadataka Vojske, kopnene snage prioritetno će razvijati višenamjenske, brzopokretne, savremeno opremljene i osposobljene jedinice, sposobne za izvođenje samostalnih operacija i učesće u izvođenju združenih

operacija. Vazduhoplovne snage će prioritetno razvijati sposobnosti za izvršavanje zadataka nadzora vazdušnog prostora kao i njegovu zaštitu, a takođe je neophodno razviti sposobnosti za unapređenje mobilnosti jedinica Kopnene Vojske Crne Gore, prije svega specijalnih jedinica. U cilju zaštite nacionalnih interesa na crnogorskom dijelu Jadrana, mornarica će razvijati snage i sposobnosti za nadzor i zaštitu teritorijalnog mora i epikontinentalnog pojasa.

Šta je još potrebno uraditi radi dostizanja projektovanih sposobnosti i efikasnosti u izvršavanju dodijeljenih misija i zadataka?

Potrebno je izraditi dugoročan plan razvoja koji će odrediti prioritete, rokove, sredstva i finansijski okvir, kao i doktrinu VCG koja će odrediti način i izvršavanje misija i zadataka VCG. Radi dostizanja potrebnih sposobnosti logistike i ekonomičnijeg i efikasnijeg korišćenja snaga i sredstava u narednom periodu potrebno je prilagoditi strukturu logistike potrebama jedinica grupisanjem kapaciteta logistike na manji broj lokacija, čime bi se smanjio broj lica u upravnim organima, a povećao u izvršnim jedinicama. Tokom 2010. godine, pokrenuta je inicijativa za izradu studije, koja bi mogla pružiti racionalna rješenja u vezi pitanja Obalske straže, koja su u skladu sa dobijenim preporukama i iskustvima partnera. U oktobru je planirana regionalna konferencija na kojoj bi bila prezentovana komparativna iskustva Hrvatske i Albanije uz učešće NATO eksperata. U skladu sa strateškim prioritetima, Crna Gora će težiti integrisanju u evropske i evroatlantske strukture i kroz regionalne inicijative razvijati dobrosusjedske odnose i ostvarivanje svojih bezbjednosno-političkih ciljeva i interesa.

Gligor R. Bojić

Drugi kontingent crnogorske Vojske spreman za ISAF misiju

Odlične mađarske ocjene

Pripadnici drugog kontingenta VCG koji će krajem avgusta zamijeniti svoje kolege na stacionarnom obezbjeđenju baze u misiji ISAF u Avganistanu, uspješno privode kraju višemjesečne pripreme. U okviru tih aktivnosti nedavno su boravili u dvanaestodnevnoj posjeti kolegama iz Mađarske, sa kojima će u Avganistanu saradivati šest mjeseci. Cilj obuke je bio

da se naši vojnici upoznaju sa mađarskim kolegama, ali i da nauče standardne procedure i postupke koje je propisala komanda tima koji će poći u Avganistan. Inače, praksa je da svaka nova komanda koja se upućuje u misiju donosi propise i procedure za svoj dio misije, na osno-

vu podataka sa terena i informacija dobijenih od prethodne misije. Svoj rad i postupke prilagođavaju u skladu sa onim što situacija na terenu nalaže.

U bazi Oružanih snaga Mađarske, na dvadesetak kilometara od grada Debrecina, organizovana je obuka kojoj su prisustvovali i pripadnici devete mađarske rotacije. Prvih dana obuka je organizovana pojedinačno po jedinicama. Posljednja tri dana organizovana je zajednička vježba u kojoj je kroz simulaciju dnevnih zadataka na stacionarnom obezbjeđenju baze u Avganistanu, utvrđena procedura i postupci za različite okolnosti. Naši vojnici su, nakon zaduživanja opreme, imali vježbu gađanja iz oružja koje će koristiti tokom misije. Rezultati gađanja bili su izuzetni, na veliko zadovoljstvo kolega iz komande mađarskog tima.

U improvizovanoj bazi, uređenoj po modelu baze Panonija, tokom četiri dana uvježbavani su konkretni zadaci i zaduženja u slučaju različitih vidova taktičkih situacija i utvrđivane procedure koje su promijenjene u odnosu na prošlu rotaciju. „Tri dana trajala je zajednička vježba, gdje su naši vojnici neprekidno vršili obezbjeđenje baze, bili stavljeni u taktičku situaciju boravka u Avganistanu po proceduri identičnoj onoj koja vojnike očekuje u bazi. Za ta tri dana rješavane su razne supozicije, postupci i situacije, uključujući i različite vidove eskalacije nasilja u bazi i napada na bazu“, kaže za „Partner“ načelnik II podcentra u Centru za obuku potpukovnik Saša Ivanović.

Kompletan rad crnogorskog voda praćen je i ocjenjivan od strane tima mađarske vojske, koji je istakao da je drugi vod u potpunosti odgovorio zadatku, te da je kvalitet i osposobljenost vojnika na visokom nivou. Svi vojnici su dobili sertifikat za obavljanje zadataka u Avganistanu, bez kojeg ne bi mogli biti upućeni u misiju.

Za pripadnike II kontingenta nakon redovnih aktivnosti, organizovan je obilazak Debrecina, kulturno-istorijskih znamenitosti grada, te prisustvo svečanosti organizovanoj u čast „Dana pješadije“.

Nakon zasluženog dvonedjeljnog odmora koji

će provesti sa porodicama, vojnike čekaju pripreme za odlazak u misiju, potpisivanje ugovora, zaduženje opreme i logističke pripreme za šestomjesečni boravak u Avganistanu.

Poslancima pokazali sposobnosti

Obuka u Mađarskoj bila je završnica višemjesečnih napornih priprema za odlazak u ISAF misiju. Svi pripadnici drugog kontingenta spremni su za zadatke koji ih očekuju na obezbjeđenju baze na sjeveru Avganistana. To su na aerodromu u Golubovcima, kroz pokaznu vježbu demonstrirali i članovima Odbora za bezbjednost i odbranu Skupštine Crne Gore, koji su na poziv ministra odbrane Bora Vučinića, boravili u posjeti Vazduhoplovne baze. „Iako je situacija u Avganistanu teška, a misija izuzetno rizična, sve pripreme za odlazak drugog kontingenta urađene su profesionalno i na odgovoran način“, kazao je Vučinić, ističući da Crna Gora učešćem u mirovnoj misiji daje snažan doprinos kredibilitetu i poziciji naše zemlje u međunarodnoj zajednici.

Iako je obuku prošlo 36 vojnika, njih 31 će u ovoj rotaciji preuzeti dužnost u bazi „Panonija“ u gradiću Poli Komri, na sjeveru Avganistana. Jedna od najtežih obaveza oficira koji predlažu, te Generalštaba i Ministarstva odbrane koji donose konačnu odluku u upućivanju jedinice u mirovnu misiju, bila je koje vojnike izabrati. U pitanju su nijanse, i vrlo je teško donijeti odluku koga odabrati. Svi oni, po riječima Ivanovića, svojim radom, trudom i postignutim rezultatima zaslužuju da pođu u Avganistan. „Mogao bih to slikovito uporediti sa selektorom jedne reprezentacije koji ima na raspolaganju veliki broj dobrih igrača. Tada se javlja problem koga izabrati da igra u prvoj postavi“ pojašnjava Ivanović. Nakon povratka iz Mađarske saopštena je odluka o izboru pripadnika Vojske CG za misiju, na svečanosti prilikom posjete Odbora za nacionalnu bezbjednost Skupštine Crne Gore. „Mislim da je na naše vojnike posjeta ministra Vučinića i predstavnika Odbora uticala pozitivno da znaju da imaju podršku za svoj rad i trud za vrijeme obuke, te boravka u Avganistanu“, zaključio je Ivanović.

Gligor R. Bojić

Ministarstvo odbrane organizovalo redovni polugodišnji sastanak vojnih atašea

Zajedničkim snagama u NATO

Ministarstvo odbrane organizovalo je redovni polugodišnji sastanak vojnih atašea akreditovanih u Crnoj Gori tokom krstarenja Bokokotorskim zalivom na školskom brodu „Jadran“.

Tom prilikom, ministar odbrane Boro Vučinić još jednom je podsjetio da su dva najznačajnija spoljnopolitička cilja Crne Gore ulazak u NATO i EU, a da je osnova uspješne integracije dobra regionalna saradnja. Ministar je takođe ukazao na posvećenost naše zemlje da i dalje doprinosi jačanju globalnog mira i bezbjednosti kroz učešće u mirovnim misijama ISAF u Avganistanu i UNMIL u Liberiji, te najavio skoro upućivanje oficira u obalne vode Somalije u misiju EU NAVFOR Atalanta. Takođe, izrazio je odlučnost za nastavak reformi u oblasti sistema odbrane, kao i čvrstu posvećenost naše zemlje evroatlantskim integracijama.

„Želimo zaista da sve ono što radimo u procesu reformi sistema odbrane bude u skladu sa standardima ovih zajednica i da na procesu reformi radimo tako kako bi, uz vašu podršku i uz vašu pomoć, pravili što manje suvišnih koraka i kako bi obezbijedili što bolju poziciju ka punopravnom članstvu, prije svega kada je riječ o bezbjednosnim strukturama u NATO-u“, kazao je ministar Vučinić.

Predstavnici Ministarstva odbrane i Vojске Crne Gore su na sastanku informisali

vojne atašee o ostvarenim rezultatima na putu evroatlantskih integracija, kao i planiranim aktivnostima za naredni period. Takođe, bilo je riječi o učešću na predstojećim vježbama i bilateralnim aktivnostima u vezi sa kontrolom naoružanja. Sa druge strane, teme interesovanja vojnih atašea bile su Strategijski pregled odbrane, planirane aktivnosti za Godišnji nacionalni program u okviru Akcionog plana za članstvo u NATO - MAP, kao i razvoj regionalnog Centra za obuku pilota helikoptera u Golubovcima.

Prije početka radnog dijela sastanka ministar Vučinić je, uz prisustvo načelnika Generalštaba Vojske Crne Gore viceadmirala Dragana Samardžića i predsjednika opštine Tivat Dragana Kankaraša, ispratio u penziju dva visoka oficira, general-majora Dragana Milosavljevića i pukovnika Tomislava Gašovića. Tom prilikom uručio im je prigodne poklone i zahvalio im se na značajnom doprinosu koji su dali u dosadašnjem radu. General-major Dragan Milosavljević obavljao je dužnost načelnika štaba Generalštaba, a pukovnik Tomislav Gašović bio je načelnik odsjeka za Inspekcijски nadzor u Ministarstvu odbrane.

S. Žiga

Vježba "MEDCEUR 2010" u septembru

Do sada najveća međunarodna vojna vježba u Crnoj Gori

Crna Gora je kroz Presentacioni dokument Partnerstva za mir (PzM) izrazila zainteresovanost za intenziviranje obuke na vojnim vježbama u organizaciji NATO i PzM. Poseban značaj u tome ima učešće na vojnim vježbama na regionalnom nivou.

U junu 2009. godine u Crnoj Gori je, u organizaciji Komande američkih snaga u Evropi (US EUCOM) i Ministarstva odbrane, realizovana Konferencija za razvoj koncepta vježbe "MEDCEUR 2010" (Medical Training Exercise in Central & Eastern Europe).

Vlada Crne Gore je prihvatila obavezu planiranja, organizovanja i izvođenja te vježbe u Crnoj Gori i zadužila Ministarstvo odbrane da u saradnji sa ostalim ministarstvima organizuje vježbu.

Vježba „MEDCEUR“ biće izvedena u kasarni "Milovan Šaranović" u Danilovgradu, od 8. do 22. septembra ove godine.

Projektovani cilj vježbe je sticanje iskustava i uvježbavanje postupaka medicinskog zbrinjavanja u uslovima masovnih nesreća, upravljanje krizom, kao i uvježbavanje u korišćenju operativnih procedura između timova i ekipa EUCOM-a i zemalja PzM u uslovima masovnih nesreća na prostoru jugoistočne Evrope.

„MEDCEUR 2010“ je vježba sa izraženom vojnom i medicinskom dimenzijom. Na vježbi će uzeti učešće i snage civilnog sektora Crne Gore, koje se angažuju u vanrednim situacijama. Oružane snage SAD, kroz ovu vježbu žele da u saradnji sa našom Vojskom, planiraju, razviju i uvježbaju kapacitete svoje poljske bolnice (Rol 2), koja bi mogla, u slučaju potrebe, biti angažovana na prostoru Crne Gore.

Glavna Planska Konferencija, mart 2010. - Garmišpartenkirhen, Njemačka

Pored zemlje domaćina i Sjedinjenih Američkih Država, na vježbi će učestvovati zemlje članice Partnerstva za mir: Jermenija, Azerbejdžan, Bosna i Hercegovina, Gruzija, Moldavija, Makedonija, Srbija i Ukrajina. Na vježbi će biti oko 460 učesnika, a vježbu će podržavati i obezbjeđivati još oko 200 pripadnika VCG.

Pored VCG i Ministarstva odbrane, iz Crne Gore učešće na vježbi uzeće: Ministarstvo unutrašnjih poslova i javne uprave, na čelu sa sektorom za vanredne situacije, Ministarstvo zdravlja, Ministarstvo prosvjete i nauke, Uprava policije, Crveni krst Crne Gore, Hidrometeorološki zavod i Seizmološki zavod Crne Gore.

Pripadnici VCG su do sada učestvovali na vježbi „MEDCEUR 2008“ u Hrvatskoj u svojstvu posmatrača, a na vježbi „MEDCEUR 2009“ u Srbiji, kao aktivni učesnici.

daci vježbe su odgovor na prirodne katastrofe i rukovođenje u vanrednim situacijama.

Scenario vježbe obuhvata sadržaje podrške i pomoći civilnim vlastima u otklanjanju posljedica elementarnih nepogoda i katastrofa.

Proces planiranja vježbe trajao je godinu dana.

U teorijskom dijelu vježbe predviđena su stručna predavanja iz oblasti vojnog saniteta. U praktičnom dijelu izvođenja vježbe uzeće učešće Sektor za vanredne situacije i civilnu bezbjednost Ministarstva unutrašnjih poslova Crne Gore sa svojim specijalnim službama i snagama. Prirodne ljepote i kulturno-istorijske spomenike Crne Gore, gosti će moći da vide kroz organizaciju Kulturnog dana, a inteziviranje druženja biće organizovano kroz Sportski dan.

Bataljon Mornarice SAD za konstrukciju i

opreme.

Za sve potrebne usluge, kojima VCG ne raspolaže, US EUCom je sklopio ugovore sa najpovoljnijim ponuđačima u Crnoj Gori i snosiće nastale troškove (prevoz ljudstva, hotelski smještaj, komunikacije i veze, gorivo i sl.).

U cilju kvalitetnih i sveobuhvatnih priprema za ovu vježbu angažovani su raspoloživi ljudski i materijalni kapaciteti Ministarstva odbrane i Vojske Crne Gore. Svakodnevno će se u kasarni Danilovgrad do početka vježbe angažovati jedinice i komande na uređivanju prostorija, sređivanju kruga kasarne, pripremi vježbališta, poligona i objekata, kako bi potpuno spremni dočekali prve učesnike, čiji se dolazak očekuje krajem avgusta.

Rukovodstvo vježbe detaljno planira i priprema dokumenta potrebna za vrhunsku

Finalna planska konferencija Budva, maj 2010.

Sadržaj vježbe zasniva se na krizi u oblasti zahvaćenju elementarnim nepogodama (zemljotres, poplave i hemijski akcident), uz znatan broj poginulih, povrijeđenih, oboljelih i sa velikom materijalnom štetom. Predviđeno je združivanje snaga sistema odbrane Crne Gore u odgovoru na potencijalne krizne situacije, provjera mogućnosti zajedničkog djelovanja sa vojnim medicinskim snagama SAD i susjednih zemalja pri rješavanju različitih situacija u uslovima masovnih nesreća. Osnovni za-

Tim vazduhoplovnih snaga SAD u okviru vježbe „MEDCEUR 2010“, učestvovali su u izgradnji Urgentnog centra u Kolašinu i rekonstrukciji postojećeg Doma zdravlja u Mojkovcu. Početak radova planiran je za 15. jul, a završetak nakon tri mjeseca.

Ministarstvo odbrane i VCG su kao domaćini stavili na raspolaganje dio svojih raspoloživih vojnih logističkih kapaciteta za transport ljudi i roba, kuvanje hrane, smještaj ljudstva, kupanje i pranje, realno sanitetsko zbrinjavanje, učionice, vježbališta i dio

organizaciju i kvalitetno izvođenje predstojeće vježbe. U Timu za pripremu angažovani su najobučeniji pripadnici MO i VCG sa dobrim poznavanjem engleskog jezika.

„MEDCEUR 2010“ je najveća međunarodna vojna vježba planirana na prostoru Crne Gore do sada. Saznanja i stečena iskustva iz dosadašnjih priprema, planiranja i realizovanih aktivnosti predstavljaju dragocjeno iskustvo koje će biti nadograđeno u toku izvođenja i realizacije vježbe.

Rukovodstvo vježbe

Crnogorski predstavnici prvi put na ALIANTE takmičenju

Bojan Jovović i Stefan Pižurica, učenici gimnazije „Slobodan Škerović“ iz Podgorice bili su prvi predstavnici Crne Gore na svjetskom takmičenju o NATO-u, kao i u znanju, vještinama rukovanja automatskim oružjem i raznim vojničkim spretnostima.

Takmičenje pod nazivom „ALIANTE 2010“ održano je od 27. juna do 1. jula u Gruziji. Učestvovalo je 60 takmičara iz deset zemalja.

U jakoj konkurenciji su zauzeli osmo mjesto.

Takmičenje je održano u Sachkhere Mountain Training Centru, 270 km od Tbilisija, glavnog grada Gruzije. Ovo je najpoznatiji centar za obuku alpinističkih jedinica u cijelom regionu. Osnovan je 2006. godine, odlukom gruzijskog Minisatrstva odbrane. Pored atraktivnih sadržaja za obuku i trening specijalnih, planinskih i alpinističkih jedinica, ovaj centar raspo-

daturu naše zemlje za domaćina slijedećeg svjetskog takmičenja.

Jelisaveta Blagojević,

ALFA Centar

Poznavanje nastanka, karaktera, funkcije i uloge Sjevernoatlanskog Saveza, njegovih članica, kao i različite vrste takmičenja već deset godina okupljaju mlade od 15 do 19 godina. Ove godine se i crnogorska zastava zavijorila na ovom takmičenju, zahvaljujući nikšićkom ALFA Centru koji je organizovao i koordinirao nacionalnim takmičenjem.

Pored takmičenja u poznavanju NATO, naši momci su pokazali svoju vještinu rukovanjem automatskom puškom M-4 i gađanjem u grudnu metu na daljini od 100m, orijentacionom krosu, slobodnom penjanju, savlađivanju prirodnih prepreka i fizičkoj izdržljivosti.

laže i pratećim sadržajima: hotelom kapaciteta 200 ležajeva, kongresnom salom, bazenom, vještačkom stijenom za penjanje i različitim poligonima sa pješadijskim preprekama.

U sklopu dogovora NATO-Gruzija, od 2010. g. ovaj centar je službeno promovisan u PzM Centar za obuku i edukaciju.

Direktor ALFA Centra, Aleksandar Dedović, poslije obraćanja na ceremoniji zatvaranja takmičenja, u znak zahvalnosti za izuzetno gostoprimstvo, predao je zastavu Crne Gore Komandantu Centra majoru Malkhazu Merlaniju i promovisao kandi-

Regionalna konferencija posvećena zaštiti i kontroli vazdušnog prostora

Regionalnom saradnjom do sigurnog neba

U Ministarstvu odbrane je, početkom mjeseca, održana regionalna konferencija posvećena zaštiti i kontroli vazdušnog prostora, a učestvovali su predstavnici svih zemalja regiona, NATO-a, EUCOM-a, Danske, SAD, kao i predstavnici civilnih institucija iz Crne Gore koje su nadležne za kontrolu vazdušnog prostora. Vlada

regionu dio je našeg zalaganja za postizanje trajne stabilnosti i mira. Dobra regionalna saradnja je i polazni osnov za postizanje strateškog cilja naše države da postanemo članica NATO-a. Dosadašnja uspješna saradnja naših država je značajno pomogla u ostvarivanju zadataka u okviru Partnerstva za mir i pokazala sprem-

„Svakako da ovo nije samo vojno pitanje. Ovo je pitanje od posebnog značaja za svaku državu pojedinačno i interes civilnih institucija u ispunjavanju potrebnih standarda kontrole vazdušnog prostora i nesmetanog i sigurnog odvijanja vazdušnog saobraćaja“, zaključio je ministar Vučinić.

NATO ekspert Gi Šeruel naglasio je da NATO pomaže u izradi odgovarajuće studije i da će i u buduću davati svu potrebnu ekspertsku podršku zemljama ovog regiona.

Učesnici konferencije zajednički su konstatovali da je regionalni pristup rješavanju ovog problema ujedno i jedini mogući. Svaki drugi pristup bi za zemlje regiona bio preskup, a za one koje su se nedvosmisleno opredijelile za približavanje NATO savezu to bi dovelo do nepotrebnog dupliranja tehničkih i kadrovskih kapaciteta.

Dogovoreni su dalji konkretni koraci koje će svaka zemlja učesnica ove konferencije sprovesti u okviru svojih institucija, što će biti prezentovano na sljedećem zajedničkom skupu eksperata koji će biti održan do kraja ove godine.

NATO za potrebe Crne Gore, a u saradnji sa Ministarstvom odbrane, radi na izradi studije o kontroli vazdušnog prostora koja ima za cilj da ponudi moguća rješenja za ovo pitanje. Studija je besplatna i njeno pokretanje je rezultat dobre saradnje naše zemlje sa NATO, a slične studije se pripremaju i za Bosnu i Hercegovinu i Makedoniju.

I. Radoman

Crne Gore je usvojila prvi Strategijski pregled odbrane, gdje je jedno od pitanja visokog prioriteta, rješavanje kontrole i nadzora vazdušnog prostora i mora, a Ministarstvo odbrane je, u saradnji sa NATO, bilo inicijator i uspješan domaćin ovom skupu.

„Crna Gora i ovom aktivnošću potvrđuje svoju opredijeljenost za jačanje saradnje sa susjedima, kroz razvijanje regionalnih inicijativa. Ovakav pristup odnosima u

nost regiona da bude odgovoran partner u okviru kolektivnog sistema bezbjednosti“, kazao je ministar odbrane Boro Vučinić na otvaranju konferencije.

Takođe, istakao je da kolektivni sistem bezbjednosti podrazumijeva, između ostalog, i udruživanje kapaciteta u cilju racionalnog angažovanja sopstvenih resursa, koje za rezultat ima povećanje efikasnosti i ostvarivanje zajedničkih interesa.

Bezbjednost podataka na računaru

Partner nastavlja prilog iz prošlog broja o informatičkoj bezbjednosti

Da bismo u potpunosti mogli da razumijemo prijetnje za naš računar i podatke na njemu, moramo poznavati sistem za obezbjeđenje adekvatne zaštite.

Procesorsko vrijeme

Zašto je bitno znati šta je to procesorsko vrijeme? Kada ćete doći u situaciju da se to zapitate? Dok god računar na kojem radite perfektno izvršava vaše komande ovo pitanje vam neće pasti na pamet. Međutim, nema čovjeka koji bar jednom nije bio u situaciji u kojoj se računar na kojem radi

pojedinih radnji. On se "prebacuje" sa jednog procesa na drugi poklanjajući svakom dovoljno pažnje da sve bude kako treba, da sistem radi normalno. To su djelići sekunde. Što je brži processor to ima više procesorskog vremena na raspolaganju pa može i više procesa da opsluži a nama računar radi brže.

Zlonamjerni programi virusi...

Vjerovatno se dosta ljudi pita šta je to virus? Naravno većina ljudi zna da je u pitanju neki program, dok postoji i mali broj onih koji se

kopira svoj zlonamjerni kod.

Računarski virus se obično sastoji od dva dijela:

- prvi dio je samokopirajući kod koji omogućava razmnožavanje virusa,
- drugi dio je korisna informacija koja može biti bezopasna ili opasna.

Ponekad virus zahtjeva interakciju čovjeka da bi se replikovao poput pokretanja programa koji sadrži virus ili otvaranja neke zaražene datoteke. Pitanje je, kakve ovo veze ima sa radom mog računara tj. procesorskim vremenom? Zamislite da je neko "napisao" najjednostavniji kod u kome je definisao:

$$a + b = c,$$

$$a=1, b=1, c=0,$$

i da je definisao da se ova jednačina izvršava sve dok se ne dobije tačna jednakost. Naravno zaključujete da je to nemoguće, ali processor to "ne zna" i on će odvojiti veliki dio svog procesorskog vremena da bi razriješio ovu nerješivu jednačinu. Rezultat svega toga neće biti tako opasan vaš računar će samo raditi dosta, dosta sporije. Možda vas izludi... možda... A većina virusa i nije tako bezazlena i za cilj ima nešto sasvim drugo, na primjer prikupljanje raznih informacija sa vašeg računara.

Virusi se mogu prenositi na puno načina, a u današnje vrijeme se skoro svi virusi prenose preko Interneta, a mogu se prenositi i disketama, USB fleš memorijama, izmjenjivim hard diskovima, CD-ovima i drugim prenosivim medijima. Zbog toga uvijek moramo biti na oprezu, odnosno voditi računa o tome koje sajtove posjećujemo i da li nam je zaštita dobra. Jer će nam život i radni dani biti mnogo lakši.

Virusi, crvi, trojanski konji... postoji li zaštita? Postoji, ali da li smo uvijek bezbjedni...

"zaglavi" tj. "zablokira". Neko na to odreguje veoma burno, možda čak i udari bijesno po kućištu ili monitoru pokušavajući da klikne ovdje ili ondje u nadi da će se računar "razbuditi" i početi da izvršava naša "naređenja". Drugi opet mirno čekaju rasplet, žaleći što nemaju bolji računar, i što ih uvijek zapadne najgori računar u firmi.

Procesorsko vrijeme je u stvari vrijeme koje procesor, koji upravlja svim procesima u jednom sistemu, potroši u cilju izvršavanja

boje da je njihov računar zaražen nekim virusom organskog porijekla. Pa da objasnimo šta je to...

Virus je program ili kod koji se sam replikuje u drugim datotekama s kojima dolazi u kontakt i čija je karakteristika nekontrolisano širenje po kompjuterskim mrežama.

Može se nalaziti i zaraziti bilo koji program, sektor za podizanje računara, dokument, tako da promjeni sadržaj te datoteke i u nju

Saradnja u internacionalnom okruženju

...Saradnja sa mađarskim vojnicima i starješinama je, kao i od prvog dana našeg zajedničkog rada na poligonu u Taborfalvi u Mađarskoj, veoma profesionalna i veoma dobra na obostrano zadovoljstvo.

Pripadnici vojske SAD u bazi imaju jedan mobilni medicinski tim (541.FST-Forward Surgery Team) i njihov zadatak je prihvatanje ranjenika, pružanje prve pomoći, stabilizacija i priprema za evakuaciju ranjenika do prve veće bolnice u Mazar-e Sharifu ili Kunduzu. Pored toga, svakog

mjeseca pripadnici tog tima organizuju petodnevni kurs za bolničare u pružanju prve pomoći na terenu. Sedam pripadnika našeg voda je, do sada, uspješno završilo taj kurs i dobili su sertifikate. Očigledan primjer dobre saradnje i vrlo dobrih odnosa sa američkim medicinskim timom je i veliki paket pun slatkisa koji nam je sredinom jula mjeseca stigao iz Amerike od supruge jednog kapetana iz tog tima, kao zahvalnost za naš dobar odnos i druženje sa njenim suprugom o čemu joj je on pričao.

Pripadnici avganistanske nacionalne armije zajedno sa našim i mađarskim vojnicima vrše obezbjeđenje baze. Naša odlična priprema prije upućivanja u misiju i upoznavanje sa običajima i istorijom ovog naroda, kao i činjenica da kao pripadnici ISAF snaga imamo misiju da pomazemo avganistanskom narodu, doprinijeli su da pripadnici ANA i lokalno stanovništvo koje radi u bazi, steknu pozitivan utisak o našim vojnicima.

Pripadnici hrvatske vojske u našoj bazi imaju odjeljenje vojne policije koje je zaduženo za red i poštovanje pravila i propisa u bazi i jednog oficira, koji je komandir jednog od timova za vezu između PRT-a i lokalnih vlasti. Ukupno tri tima pokrivaju provinciju Baglan i svaki od timova pod svojom odgovornošću ima po nekoliko distrikta, a zadatak im je pomoć stanovništvu i finansiranje izgradnje infrastrukturnih objekata u tim distriktima. Saradnja sa pripadnicima hrvatske vojske je odlična i veoma značajna za nas, jer svi prisutni pripadnici hrvatske vojske su već drugi put u Avganistanu i njihova iskustva su bitna za naš sadašnji, ali i budući rad. Osim toga ne postoji ni jezička barijera, kao u komunikaciji sa pripadnicima drugih armija prisutnih u bazi, pa je samim tim lakše i saradivati.

Policajci iz EUPOL-a (European Union Police) su naše prve komšije i puno slobodnog vremena provodimo u druženju sa njima. To je mješoviti sastav od mađarskih i jednog hrvatskog policajca i njihov zadatak je obuka avganistanske nacionalne policije.

Puno slobodnog vremena naši vojnici i starješine provode u društvu vojnika i

starješina iz drugih armija, sklapaju nova prijateljstva, unapređuju znanje engleskog jezika, razmjenjuju iskustva, igraju društvene igre (monopol, riziko...), a zajedno se pratilo i svjetsko prvenstvo u fudbalu.

U našem dosadašnjem radu pokazali smo da možemo da obavljamo i najsloženije zadatke rame uz rame sa pripadnicima ar-

Jednom mjesечно se organizuju i razna sportska takmičenja u dizanju tegova, šahu, malom fudbalu, kuvanju nacionalnih jela i stonom tenisu. I tu smo postigli odlične rezultate, a najbolji dokaz su mnogobrojne diplome okačene u našem zajedničkom vojničkom klubu.

mija koje su članice NATO alijanse, doprinoseći tako naporima međunarodnih snaga da Avganistanu donesu stabilnost i napredak. Nastojimo da našim radom, zalaganjem i profesionalnim odnosom prema postavljenim zadacima predstavimo našu vojsku i državu u najboljem svjetlu. Naš dosadašnji rad je stvorio veoma pozitivnu sliku o pripadnicima naše vojske, a rad i ponašanje vojnika i starješina našeg kontingenta pokazao je da je i nama mjesto u savezu najspremnijih i najobučenijih armija svijeta...

kapetan Enes Murić,

komandir Pješadijskog voda VCG

Odsjek za kontrolu naoružanja - Verifikacioni centar Crne Gore

Nakon sticanja nezavisnosti Crne Gore i formiranja Ministarstva odbrane 2006. godine, krenulo se u pristupanje i ostvarivanje punopravnog članstva u regionalne, evropske i svjetske organizacije na polju kontrole naoružanja. Radi realizacije preuzetih obaveza iz ove vrlo važne oblasti međunarodne bezbjednosti, formiran je Odsjek za kontrolu naoružanja - Verifikacioni centar u Ministarstvu odbrane Crne Gore.

Realizacija sporazuma o kontroli naoružanja započela je znatno prije formiranja Verifikacionog centra, kao dijela organizacione strukture Sektora za politiku odbrane, prihvatom prve inspekcije po Bečkom dokumentu 1999. godine od strane švajcarskog inspekcijiskog tima u novembru 2006. godine.

Verifikacioni centar je formiran u aprilu 2007. godine u okviru Odsjeka za međunarodnu odbrambenu saradnju - Sektora za politiku odbrane, a nakon usvajanja Pravilnika o organizacionoj strukturi Ministarstva odbrane Crne Gore decembra 2008. godine, postaje samostalni Odsjek u Sektoru za politiku odbrane.

Osnovna namjena Verifikacionog centra je praktična implementacija međunarodnih sporazuma i konvencija na polju kontrole i verifikacije naoružanja, u cilju predstavljanja Crne Gore kao otvorene i transparentne države koja poštuje međunarodne standarde u posjedovanju, upotrebi, skladištenju, uvozu i izvozu naoružanja.

Verifikacioni centar realizuje:

- Sporazum o podregionalnoj kontroli naoružanja - SPKN;
- Bečki dokument 1999 (BD - 99);
- razmjenu godišnjih vojnih informacija za više Sporazuma;
- održavanje OEBS-ove komunikacione mreže za razmjenu informacija i obavještenja;
- UN Konvencije (Otavska Konvencija o zabrani protiv pješadijskih mina i Konvencija o zabrani određenih vrsta konvencionalnog naoružanja);
- OEBS-ov Dokument o malom i lakom naoružanju - SALW;

- obaveze proistekle učešćem u Centru za bezbjednosnu saradnju - RACVIAC, Zagreb, Hrvatska;
- trening misije u zemlji i inostranstvu po Sporazumu OTVORENA NEBA - OPEN SKIES.

pukovnik Mehmedin Tahirović

Od formiranja do danas, Verifikacioni centar je realizovao niz aktivnosti, od kojih su od posebnog značaja:

- uspješno realizovana 21 inspekcija prijavljenih lokacija sa postojećim naoružanjem koji podliježu kontroli po Sporazumu o podregionalnoj kontroli naoružanja (11 u inostranstvu i 10 na teritoriji Crne Gore);
- realizovano je 20 inspekcija po Bečkom Dokumentu 1999. (od toga 12 u CG i 8 u inostranstvu) i 10 evaluacija (kontrola sprovođenja aktivnosti kako je propisano Sporazumom, a odnosi se na tačnost podataka, otvorenost i transparentnost u demonstraciji naoružanja) u avio bazama i vojnim postrojenjima;
- razmjenjene su godišnje informacije po Bečkom Dokumentu 1999, Sporazumu o podregionalnoj kontroli naoružanja i Globalnoj razmjeni vojnih podataka- GEMI u 4 ciklusa počev od 2006. godine;
- aktivno funkcionisanje komunikacione mreže (u procentu funkcionisanja većem od 99%, što podrazumijeva konstantnu 24 - ča-

sovnu vezu) sa OEBS-om i njegovim članicama u razmjeni obavještenja;

- Izrada dijela godišnjih izvještaja prema UN (Otavska Konvencija i Konvencija o zabrani određenih vrsta konvencionalnog naoružanja) i OEBS-u (malo i lako naoružanje), vezanih za aktivnosti Ministarstva odbrane u periodu od 2007. do 2010. godine.

Do kraja 2010. godine težišne aktivnosti Verifikacionog centra su:

- aktivnosti po Sporazumu o podregionalnoj kontroli naoružanja kroz realizaciju dvije inspekcije prijavljenih lokacija u Crnoj Gori i jedne u Srbiji i učešće u pripremi Podregionalne konstitutivne komisije SPKN, gdje je Crna Gora u ulozi predsjedavajućeg, u novembru tekuće godine;
- realizacija tri evaluacije u avio bazama i vojnim postrojenjima po BD - 99;
- realizacija bilateralnih aktivnosti sa SR Njemačkom i Mađarskom;
- organizacija praktičnog dijela trening misije OPEN SKIES-a u Crnoj Gori u organizaciji RACVIAC iz Zagreba u oktobru ove godine
- izrada godišnjih informacija za 2011. godinu vezanih za realizaciju obaveza po Bečkom dokumentu 1999. i Sporazuma o podregionalnoj kontroli naoružanja;
- priprema uslova za organizaciju Posjete avio bazi u Crnoj Gori 2011. godine.

Slijedeći strateške ciljeve Crne Gore, uključene u NATO i članstvo u Evropskoj uniji, Crna Gora se jasno opredijelila za pružanje pune podrške i doprinosa u izgradnji regionalne stabilnosti i jačanje mjera povjerenja i bezbjednosti, kroz ispunjavanje međunarodno preuzetih obaveza u kontroli i verifikaciji naoružanja. Tačna i dosljedna realizacija preuzetih obaveza na ovom planu je posebno važna u procesu pristupanja Crne Gore evroatlantskom sistemu kolektivne bezbjednosti i evropskoj bezbjednosnoj strukturi na osnovama Lisabonskog ugovora iz 2009. godine.

Šef Verifikacionog centra

pukovnik mr Mehmedin Tahirović

Susret porodica pripadnika VCG koji su angažovani u ISAF misiji

U okviru priprema i boravka jedinice Vojske Crne Gore u mirovnoj misiji ISAF u Avganistanu, Ministarstvo odbrane, pored mjera koje preduzima na pripremi svakog pojedinca za uspješno izvršavanje zadataka, preduzima i mjere koje se odnose na pružanje pune podrške njihovim porodicama dok su angažovani u misiji.

Tako je, u skladu sa Programom psihosocijalne podrške porodicama profesionalnih pripadnika VCG angažovanih u misiji ISAF u Avganistanu, Ministarstvo odbrane Crne Gore nedavno organizovalo jednodnevni susret, u cilju upoznavanja, zbližavanja, razmjene iskustava i dalje međusobne komunikacije porodica profesionalnih pripadnika Vojske Crne Gore angažovanih u misiji.

Pozivu na druženje na školskom brodu Mornarice Vojske Crne Gore „Jadran“ u Tivtu odazvao se veliki broj članova porodica. Tom prilikom, realizovano je jednodnevno krstarenje Bokokotorskim zalivom. Lijep i sunčan dan, brodska atmosfera i ljepota zaliva učinili su izuzetan doživljaj, posebno za najmlađe, koji su uživali na prostranoj palubi „Jadrana“.

Porodice je na jedrenjaku dočekaio komandant broda sa posadom i upoznao ih sa brodom i rutom krstarenja.

Susret je u potpunosti ostvario postavljeni cilj, s obzirom da su članovi porodica bili u prilici, ne samo da se odmore, već i da dobiiju direktne i konkretne odgovore na pitanja koja se odnose na život i rad naših pripadnika u misiji ISAF u Avganistanu

Članovi porodica naših vojnika u Avganistanu zahvalili su se Ministarstvu za iskazanu brigu i izrazili veliko zadovoljstvo što su bili u prilici da posjete „Jadran“, da se svi međusobno upoznaju i druže, kao i da ploveći „Jadranom“ sagledaju sve ljepote Bokokotorskog zaliva.

Tokom krstarenja i putovanja, kroz razgovor, članovi porodica iskazali su zadovoljstvo, ne samo brodskim ambijentom, nego i mogućnošću direktne komunikacije tokom koje su iznosili svoje strahove, strijepnje, ali i zadovoljstvo konstantnom brigom Ministarstva i Vojske, koju doživljavaju kao podršku i sigurnost, što im pomaže da ni jednog trenutka ne posumnjaju u ispravnost odluke svojih najbližih, koji su se odlučili da učestvuju u misiji.

ppk Marinko M. Slomo

Grad SMELL-NO-TASTE

U ovom broju objavljujemo posljednju bilješku iz Dnevnika vojnog posmatrača, pripadnika Vojske Crne Gore, kapetana Branka Đurđića iz mirovne misije u Liberiji. Kapetan Đurđić je čitaocima "Partnera", u dužem periodu, nudio svoje zanimljive priče iz Afrike. Redakcija "Partnera" mu zahvaljuje.

Bukvalan prevod naslova je: MIRIŠI NE PROBAJ. Ovo je ime grada od oko 2.000 stanovnika u blizini međunarodnog aerodroma kod Monroville. Grad je osnovan kao radnička kolonija. Ljudi koji su do-

lazili iz džungle da bi radili fizičke poslove na izgradnji aerodroma su imali dva izbora za ishranu: jedan je bio da plaćaju obrok u radničkom restoranu, a drugi mnogo jeftiniji i daleko oskudniji - da sami spremaju hranu u svojoj koloniji. Miris koji je svaki dan dopirao iz kuhinje sve do kolonije je naveo osnivače grada da mu daju ironičan naziv: MIRIŠI - NE PROBAJ. Ovdješnja sirotinja ima mnogo smisla za humor.

Naziv grada simboliše životne uslove ogromne većine stanovništva koja je osuđena na samo jedan obrok dnevno u ovoj razorenoj državi. Pogotovo prosjaka u Monroville koji se skupljaju ispred nekoliko boljih restorana gdje dolazi onaj mali procenat bogatih Liberijaca i raznorazni lovci u mutnom sa dosta para.

SMELL-NO-TASTE je zapravo prvi grad koji sretete po dolasku u Liberiju i posljednji koji vidite kad je napuštate. Dok posljednji put prolazim kraj njega, prebiram šta mi se sve desilo za ovih godinu i po dana kojih sam uglavnom proveo u džungli. Ne mogu da kažem da mi nije bilo zanimljivo. Niti da žalim što napuštam ovu zemlju koja kao da je iz druge zaostale dimenzije. Upoznao sam dosta novih prijatelja i stekao dosta iskustva. Prijatna je činjenica da je jedan od najsposobnijih oficira u misiji upravo iz Crne Gore. Radi se o ppuk Dejanu Manojloviću. Ovo mu je druga misija, a svojom nevjerovatnom energijom, iskustvom i poznanstvima koja stiže na svakom koraku je nesebično pomagao ne samo meni, nego i mnogim stranim oficirima u misiji. O njegovim doživljajima u obje misije bi mogla da se napiše dobra knjiga.

Prije par dana sam spakovao sve stvari i opremu i poslao ih za Crnu Goru. Sada, sa poništenim dokumentima UN i jednom torbom polako grabim ka aerodromu. U glavi premotavam priču kolege koji se vratio sa odsustva. Marokanski avion je sletao po mraku, u trenutku kad je trebao da dodirne „pistu“ par kilometara odatle je ispaljena signalna raketa sa kopna. Pilot je zapravo sletao pravo u okean, a nakon

ovog signala podigao je nos aviona i u posljednjem trenutku izbjegao katastrofu! Poznato mi je kako piloti te aviokompanije sleću. Imate osećaj kao da ste pali sa dva metra visine. Srećom, sada mi je karta obezbijeđena za drugu kompaniju.

Dok sam ulazio u avion, okrenuo sam se da još jedanput pogledam mjesto gdje sam prvi put zakoračio na afričko tlo. Sjetio sam se prvog udisaja vazduha koji ovdje zbog velike vlage i temperature ima gadan miris i još gadniji ukus. Liberija mi neće baš puno nedostajati. Najzad ću da se vratim svojim najmilijima od kojih sam sa prekidima bio razdvojen više od godinu i po dana. Ova misija za mene je napokon završena.

kapetan Branko Đurđić

NATO i transformacije... (I)

Organizacija sjevernoatlantskog ugovora (NATO) je osnovana u geopolitičkom kontekstu završetka Drugog svjetskog rata i početka podjele sila pobjednica shodno razlikama u konceptima razvoja. Promjena interesa je bila uzrok jačanja vojne saradnje zemalja kapitalističke tradicije. Drugim riječima, prevencija sukoba kroz razvoj odbrane i konsolidaciju snaga većine saveznika je bila dominantna dimenzija NATO-a tokom čitavog Hladnog rata i bipolarnog podjele svijeta.

Ipak, kako su samo promjene stalne tako se i NATO morao *transformisati* usljed promjene geopolitičkih, geoekonomskih i geostrateških aspekata globalne scene. Upravo je NATO nakon faze hladnog rata ušao u post-hladnoratovsku fazu koja je zahtijevala i još uvijek zahtijeva efikasne transformacije.

Dvadeseti vijek je bio period izrazitih promjena kako u političko-vojnom tako i ekonomskom i tehnološkom kontekstu. Vijek koji je „vidio“ dva svjetska rata, u kome su stvoreni moćni i suprostavljeni vojni blokovi je vidio i nestanak jednog od njih, početak transformacije drugog i slabljenje nacija-države kao i (ne)ograničen protok kapitala, značajno povećanje razmjene i Internet (r)evoluciju. Pad Berlinskog zida, najočitijeg simbola Hladnog rata, 1989. predstavljao je prekretnicu nakon koje je sve postalo drugačije. Promjene izazvane padom zida bile su značajne i zahvatile su skoro sve segmente i lokacije društvenog

života globalne pozornice. Za sam NATO su, prema Vukadinoviću, Čehulićevoj i Božinoviću, najznačajnije bile sljedeće promjene: *disolucija SSSR-a* značila je kraj bipolarnog svijeta; *raspuštanje Varšavskog ugovora* predstavljalo je i formalan završetak podjele kolektivne sigurnosti na dva suprostavljena vojno-politička bloka; NATO ostaje jedina, dominantna, vojno-bezbjednosna organizacija kako na evropskom tako i na širem prostoru; *konvencionalna vojna sila (hard security)* koja je u periodu Hladnog rata predstavljala mehanizam prijetnje i dokazivanja nadmoćnosti gubila je svoju ulogu dok su na drugoj strani izazovi stabilnosti i bezbjednosti nevojnog karaktera (*soft security*) postajali frekventniji, brojniji i time ozbiljniji; *jedina super sila* na prekomponovanoj globalnoj sceni ostale su SAD-e i *pad komunizma* na evropskom kontinentu je socijalističku ideologiju kao faktor integracije, uključujući i bezbjednosni aspekt, učinio neznačajnom u Evropi.

Promjene nisu značile potrebu prestanka postojanja NATO-a uslijed, navodnog, gubitka svrhe postojanja. Tranzicija globalne scene nije značila nestanak problema već samo promjenu njegovog vizuelnog identiteta i mehanizama nastanka i postojanja. Stoga je i NATO morao da se transformiše kako bi na adekvatan način odgovorio izazovima XXI vijeka.

Godinu dana nakon pada Berlinskog zida NATO je i zvanično otpočeo pro-

ces transformacije. Aprila 1990. ili 41 godinu od Ugovora iz Vašingtona, zvaničnici Organizacije su se sastali u Londonu gdje su usvojili tzv. *Londonsku deklaraciju* odnosno *Deklaraciju o transformisanom Sjevernoatlantskom savezu*. Deklaracija i zvanično konstatuje ono što se očekivalo i postavlja temelje novog pravca NATO-a u godinama koje dolaze. Imajući u vidu promjene koje su se desile u Evropi i koje se bile uvod u omogućavanje značajnijeg stepena razvoja čitavog kontinenta, ističe se potreba prilagođavanja NATO-a novonastaloj situaciji. Londonska deklaracija prvi put identifikuje povećanje značaja razvoja političke i ekonomske dimenzije (član 2 Ugovora iz Vašingtona) u odnosu na vojnu dimenziju (član 5 Ugovora) saradnje za dalji razvoj bezbjednosti i sigurnosti Evrope. Upravo je na temeljima ove Deklaracije 1991. u Rimu usvojen novi Strateški koncept Saveza koji je prepoznao nove izazove

koji više nijesu bili isključivo vojni već su bili proizvod različitih oblika nestabilnosti (od političkih, ekonomskih, socijalnih preko kulturnih, vjerskih, etničkih pa sve do ekoloških). Identifikovanjem konkretnih zadataka i obaveza novi koncept je bio na putu stvaranja mehanizama prevazilaženja novonastalih problema.

U skladu sa transformacijom, NATO uvodi i koncept kolektivne odbrane u kome primarno mjesto pripada *integrisanim vojnim strukturama*. U cilju dokazivanja kohezije među članicama, jačanja transatlantskog savezništva ali i evropskog stuba odbrane unutar Organizacije posebno mjesto je dodijeljeno *multinacionalnim snagama*. Dodatno, njihov cilj je i da doprinesu kredibilitetu Saveza u ostvarivanju kolektivne odbrane.

Imajući u vidu riješenost NATO-a da započne proces saradnje i sa nekadašnjim ideološki i odbrambeno suprotstavljenim blokom, bilo je neophodno izvršiti određene strukturne promjene unutar same organizacije. Ovaj proces je otpočeo *Deklaracijom iz Rima (Deklaracija o miru i saradnji)* 1991. kojom se snaže institucije organizacije kako bi se omogućila efikasna saradnja između novih prijatelja odnosno „*novih interesa*“. Od ovog datuma sve više se razmišljalo u kontekstu *nove evropske bezbjednosne arhitekture* koja je morala obuhvatiti veći broj aktera. Pored NATO-a, kao njeni sastavni djelovi su zamišljeni Organizacija za evropsku bezbjednost i saradnju (OEBS), Evropska unija (odnosno u to doba Evropska zajednica), Zapadna unija ali i Savjet Evrope kao nevladina organizacija sa jasno definisanom ulogom promocije i zaštite evropskih vrijednosti. Ipak, temelj *ove arhitekture*

bezbjednosti je bio NATO.

Tri godine nakon Rima, *Briselska deklaracija* u bezbjednosni sistem održavanja i sprovođenja mirovnih misija uvodi, pored NATO-a, kako Zapadnoevropsku uniju (ZEU) tako i države koje nisu članice NATO-a ali jesu dio njegovih institucionalnih okvira poput Partnerstva za Mir (PzM). Ove mirov-

ne misije su mogle biti sprovedene isključivo pod ingerencijom Savjeta bezbjednosti Ujedinjenih nacija (UN) ili Organizacije za evropsku bezbjednost i saradnju (OEBS).

Promjene globalne pozornice su bile evidentne u ekonomiji, tehnologiji, politici i bezbjednosti. U tom kontekstu, glomazan i relativno sporo pokretljiv izazov u vidu nekadašnjeg SSSR-u je ustupio mjesto potpuno drugačijim, bržim i neizvjesnijim *izazovima bezbjednosti*. Imajući u vidu da svaka ideja ima svoju majku proizvod reakcije NATO struktura nije bio izuzetak. Proizvod reakcije je bilo kreiranje snaga za brze reakcije CJTF (Combined Joint Task Force) koje su predstavljale *udru-*

žene, multinacionalne, višenamjenske snage za realizaciju različitih, specifičnih ciljeva. Vukadinović navodi da je ideja za CJTF inspirisana američkim vojnim stratezima iz vremena Foklandskog rata (1982.), rata u Persijskom zalivu (1991.) odnosno u Zairu (1992.). CJTF jedinice su tada zamišljene kao jedinice sastavljene kako od NATO članica tako i od partnerskih

zemalja ali pod kontrolom ili NATO-a ili ZEU (danas, shodno odredbama Ugovora iz Amsterdama, Nice i naročito Lisabona umjesto ZEU komanda bi pripadala Evropskoj Uniji). Bilo je zamišljeno da CJTF, koristi postojeće strukture NATO-a odnosno da nema potrebe za kreiranjem novih komandnih i administrativnih struktura. Razlika u političkom kontekstu se odnosila na neuključivanje svih država članica već samo onih koje u tome nađu sopstveni interes. CJTF je bio i uvod u jačanje evropskog stuba u okviru NATO-a. (nastavak u narednom broju)

Ivan Jovetić

Autor je analitičar Instituta za strateške studije i projekcije

Generalštab stare crnogorske vojske

Oficir Legije časti Gabrijel Frile i kapetan u službi Srbije Jovan Vlahović napisali su krajem 19. vijeka knjigu pod naslovom "Savremena Crna Gora". Knjiga je izašla 1876. godine u Parizu. Autori u njoj, pored ostalog, bave se i organizacijom crnogorske vojske. Sedam godina prije toga oni su zatekli vojsku koja, kako je napisa-

ima osam odreda, a svaki odred 90 vojnika, deset kaplara, dva podoficira, jednog trubača i jednog vođu odreda. Autori napominju da sami ovi bataljoni "važe za pukove u drugim armijama". Oni, također, ocjenjuju da je u Crnoj Gori, kao brdovitoj zemlji teško regulisati i koordinirati pokrete "malo pozamašnih korpusa".

"Generalštab ove male armije je ovako sastavljen: knjaz (glavni vođa), vojvoda koji vrši funkciju šefa štaba i ađutanta, dvije vojvode (divizijski generali), četiri vojvode (brigadni generali)", pišu autori.

Nosioce vojvodskih i generalskih funkcija imenovao je knjaz, ali "samo u trenutku ulaska zemlje u rat". Prema objašnjenju autora, to je činjeno radi toga da bi se spriječila "ljubomora koja je pogađala ličnosti uzdignute do najzavidnije od svih počasti".

"Neki će naći, ne bez razloga, da to znači mnogo rizikovati sudbinu rata da se bruka o njemu prenese na generale određene na brzu ruku od danas do sutra, koji nisu nikada rukovodili trupama koje će im biti povjerene i koje poznaju samo po kazivanju drugih, sposobnosti njihovih potčinjenih", zapisali su autori.

Vojnici su, kako se navodi, povremeno pozivani na Cetinje, gdje bi osam nedjelja vježbali i "priučili se "pravilnom rukovanju usavršenim oružjem. Na kraju bi bili podvrgnuti "relativno strogim ispitima", a onda bi se vratili njihovim domovima. U to vrijeme je započeta praksa davanja činova, napredovanja, što, kako je zapisano, više nije zavisilo samo "od iznenadnih ratnih okolnosti ili od kaprica vođe zemlje, već od dokaza o vojnoj sposobno-

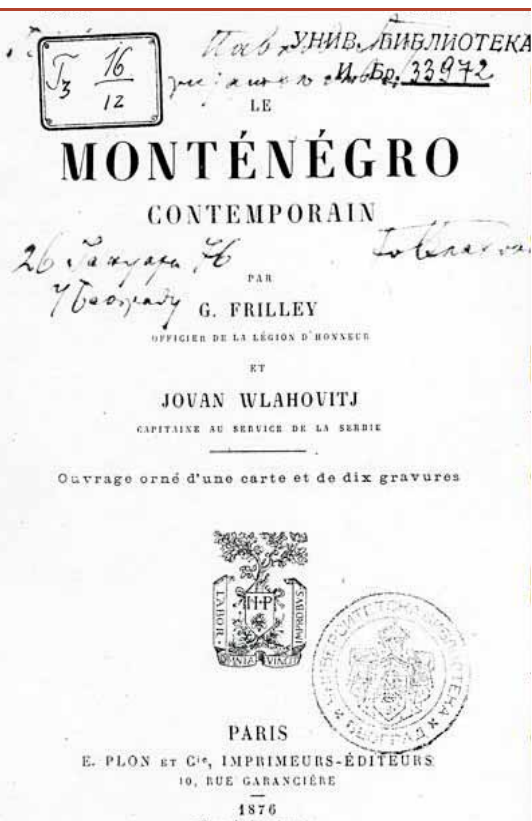
sti, kao i o ličnoj hrabrosti".

"Neće, dakle, više ratnik, smatran hrabrim, ali bez ijednog potrebnog kvaliteta za komandovanje trupama, da postane, u datom momentu, sudija sudbine armijskog korpusa i da ga ovaj nehotice izloži opasnostima svog neiskustva. Djelima junaštva biće obezbijedena odlikovanja: počasno oružje, čestitanja Gospodara pred okupljenim narodom" ostao je zapis.

Oficiri, ili, kako se označavaju, vođe, u skladu sa preporukama, bili su "u prilici strogi, ali ne oholi, blagi, uslužni u pogledu svojih podređenih, pristupačni i uvijek ozbiljni među njima".

Stara crnogorska vojska nije poznavala ono što se u svim modernim armijama naziva "komora", "administrativne službe", "pokretne bolnice". "Bilo da napreduju, ili odstupaju, crnogorske trupe ništa ne ostavljaju za sobom". Snabdijevanje vojske hranom bilo je ostavljeno njihovim porodicama, suprugama, majkama, sestrama koje bi svakog dana donosile namirnice. Ni konjice nije bilo u crnogorskoj vojsci. "Samo je vođama bilo omogućeno da imaju i koriste konja u ratu, čije održavanje, jedno od najskupljih i najtežih, ne bi moglo da bude pristupačno velikom broju ljudi", pišu Frile i Vlahović. Oni su, također, zabilježili da je Crnogorcima potpuno nepoznata vještina opsade, kao i da su za veliku sramotu smatrali gubitak zastave. I još jedan zapis - "Čin kukavičluka izlaže onoga ko ga počini, jednom takvom gnusnom kažnjavanju da ne bi poslije toga mogao da živi u svojoj zemlji".

Ilija Despotović

no, može da sastavi dvije snažne divizije, "od kojih snaka ima 10.000 boraca i jednu planinsku bateriju".

Svaka od ovih divizija ima dvije brigade, a brigada je formirana od pet bataljona, od kojih su četiri bila naoružana karabinima marke "menie" "i jedan puškom s iglom-sistem Tomas Seder!". Bataljon

> Naslovna

Top vijesti Najčitanije

22.07.2010

Vlada Crne Gore donijela Uredbu o izgledu i načinu upotrebe zastave Vojske Crne Gore i zastava jedinica

Vlada Crne Gore donijela je danas Uredbu o izgledu i načinu upotrebe zastave Vojske Crne Gore i zastava jedinica Vojske Crne Gore.

Izjava ministra odbrane Bora Vučinića povodom usvajanja Strategijskog prenelada odbrane Crne Gore

Ministar odbrane Boro Vučinić boravi u posjeti Avganistanu

Ministarstvo odbrane raspisalo je danas Oglas za davanje 100 stanova u zakup na neodređeno vrijeme s

Ministar odbrane Boro Vučinić i načelnik Generalštaba Vojske Crne Gore viceadmiral Dražan Samardžić

Vijesti

23.07.2010.

Pripadnici Mornarice Vojske Crne Gore sinoć su lokalizovali požar na Luštici

Pripadnici Mornarice Vojske Crne Gore su sinoć, oko 21,30 časova, lokalizovali požar koji je izbio u reonu bivšeg vojnog skladišta „Rakite“ na Luštici.

23.07.2010.

Ministarstvo odbrane raspisaće oglas za školovanje na grčkim vojnim akademijama

Ministarstvo odbrane raspisaće u ponedjeljak, javni oglas za prijem kandidata za obrazovanje na Vojnoj akademiji kopnene Vojske i Vazduhoplovnoj vojnoj akademiji u Atini za potrebe Vojske Crne Gore.

22.07.2010.

Ministar odbrane Boro Vučinić primio je norveškog ambasadora Hakona Blankenborga, odlazećeg vojnog atašea potpukovnika Terje Haverstada i novonaimenovanog vojnog predstavnika pukovnika Ezben Osa

Ministar odbrane Boro Vučinić primio je danas ambasadora Kraljevine Norveške Hakona Blankenborga, odlazećeg vojnog atašea potpukovnika Terje Haverstada i novonaimenovanog vojnog predstavnika pukovnika Ezben Osa.

22.07.2010.

Nove zastave Vojske Crne Gore i zastave jedinica Vojske Crne Gore

Nova zastava Vojske Crne Gore i zastava jedinica Vojske Crne Gore.

20.07.2010.

Govor ministra odbrane Bora Vučinića povodom predavljanja Izvještaja o ukupnom stanju u Vojski Crne Gore u 2009. godini

Govor ministra odbrane Bora Vučinića povodom predavljanja Izvještaja o ukupnom stanju u Vojski Crne Gore u 2009. godini

19.07.2010.

Ministar odbrane Boro Vučinić predstaviće Izvještaj o ukupnom stanju u Vojski Crne Gore

Ministar odbrane Boro Vučinić predstaviće Izvještaj o ukupnom stanju u Vojski Crne Gore u 2009. godine članovima Odbora za bezbjednost i odbranu Skupštine Crne Gore u utork, 20. jula 2010. godine.

Više vijesti

A- A+

RSS

Pretraživanje

Unesite pojam:

TRAŽI

Aktuelnosti

Konkursi

Zakonska regulativa

Strateška dokumenta

Partnerstvo za mir

Partner

Moj kutak

Prijava za newsletter

Pitajte Ministarstvo

Naičešće postavljena pitanja i odgovori Pitajte Ministarstvo

Korisni linkovi

Nacionalna Turistička organizacija Crne Gore

Hoteli

Vremenska prognoza

DRŽAVNI SIMBOLI CRNE GORE

ARHIVA

ADRESAR

CRNA GORA Nacionalna Turistička organizacija

Projekti

Udruženi u Evropi, bezbjedni u NATO

ISAF Avganistan

www.odbrana.gov.me

www.odbrana.gov.me

NASLOVNA

Ministar Projekti Pitanje i odgovori Kabinet Linkovi

BIBLIOTEKA

Zakoni Pravilnici Dokumenti

MULTIMEDIJA

Foto galerija Video galerija Audio galerija

INFO/VODIČI

Info Vodiči

PRESS

Intervju Izjave

KONTAKT